

OBROTNY (29) *ai*

Oba o jasne.

sg m N obrotny (13). ◇ *A* obrotny (4), obrotn(e)go (3). ◇ *I* obrotnym (1). ◇ *f N* obrotną (1). ◇ *I* obrotną (1). ◇ *n N* obrotn(e) (1). ◇ *I* obrotnym (1). ◇ *L* obrotnym (1). ◇ *pl N m an* obrotni (1) [*cum N pl*: wężowie]. *subst* obrotn(e) (1). ◇ *I m* obrotn(e)mi (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Łatwo obracający się; dający się obracać; ruchliwy; volubilis Mącz, Calep, Cn; versutus Mącz, Cn; flexilis Mącz; actuosus, versabilis, versabundus, versatilis Cn (19)* : Flexilis equus, Obrotny/ Toczny Kón. *Mącz* 129d, 486d, 506d; [*Lachesis*] Klotowemi pálcy żártko Tárğa zgrzebi/ á práwá wártko Ręką zaś wrzećionem obrotnym zátacza/ Niewyślínionemi wíty nie zámacza. *KlonŻal C4v; ReszList* 151; *Calep* 1139b.

W porównaniu (1): EHey iák gwałtem obrotne obłoki/ Y Tytan prętki lotne czáfy pędzą *SzarzRyt* A.

W charakterystycznych połączeniach: obrotny(-e) miecz, obłoki, wrzeciono; prędko obrotny.

Wyrażenia: [»obrotne koła«: Młyn ná niey [rzece]/ v ktorego obrotne biegáią kołá *ZbylŻyw B2.*]

»tam i sam obrotny« (1): V ko^{go} głowa ieft wartogłowa, to ieft tam y łam prędko obrotną, taki bywa łzałony [!] plotka, łgarz zdradny *GlabGad M7.*

Szereg: »chybki albo obrotny« (1): Połtánowił Pan przed Ráiem rofkołzy/ Cherubiná y płomieniŷty miecz y chybki álbo obrotny [*flammeum gladium atque versatilem Vulg Gen 3/24*] dla łtrzeżenia drogi drzewá żywotá. *WysKaz 33.*

Przen (6) :

Wyrażenie: »ku wszytkiemu, na wszytko obrotny« = *skory do wszytkiego* [*szyk 4:2*] (3:3): Ięzik łubtilny [...] [*znamionuje człowieka, który*] bywa nie łmiały/ richłó wierząci á richłó obrotny ku włzitkimu [!] *GlabGad O3, N8, N8v, O2, O2v, O8v.*

a. *Zmienny (3)* : Fortuna volubilis, Toczne/ obrotne łzczęście/ to yeft niepewne/ niełtateczne. *Mącz* 506d.

Iron. W polemice religijnej przeciwko Trójcy Św. (2): A któryż inŷzy może być Bog obrotny który łię ták odmienia? iż czáfem ieft tym á czáfem owym/ czáfem w Perłonách/ czáfem záfie Perłony w nim *GrzegRóżn Kv, I2.*

b. *W terminach astronomicznych (1) :*

Wyrażenia: »obrotne niebo« = *ruchome sfery niebieskie (1)*: A to łá włzytki znáki/ które wedłá łiebie Swym porządkiem łtátecznie tkwiá w obrotnym niebie. *KochPhaen 17.*

[»rok obrotny«: IÁko Iełsień część trzećia Roku obrotnego Dołkonáłość przynołi owocu káżdego *KołakWiek B3v; Zimá ieft koniec Roku obrotnego KołakWiek C; BielawMył F3.*]

2. *Bystry, sprytny; versatilis Mącz, Calep, Cn; celer Calep (10)* : Coż było łzátánowi po tym w ták iásney práwdzie/ tákimi ánłlakámi y wywrotámi obrotnemi biále zwác czarnem/ czárne biále/ á po tym oboygá łię záprzeć *GrzegRóżn H3v; Mącz* 486c; Lecż ci obrotni wężowie [*o heretykach*] gdy co złego o Papieżu y duchowieńłtwie mowić chcá/ wnetże do kronik y Hłłtorykow biežá/ práwdę im

przyznawając *SkarJedn* 85; *Calep* 177a, 1114a; Lecz nie trzebá po nię łąć/ boć tu wfkokiem bieży/
Znać iż Pánná obrotna/ chlebá nie żáleży. *PaxLiz* C2; [*DramStp* I 634].

Wyrażenia: »rozum obrotny« = *ingenium ad omnia versatile* *Mącz* [w tym: ku czemu (2), na co (1)]
[szyk 3:1] (4): Broda długa á kończata zna(mionuje) człowieka [...] z rozumem obrotnym, wżakoż
więcey ku dobremu niż ku złemu chyba łwey rzeczy *GlabGad* O6, N3, N7; *Mącz* 486c.

[»w rozumie obrotny«: Połtháwił był [...] Pan Bog w onym rołkołsznym ráiu Adáma/ w
niewinności ozdobnego/ w rozumie obrotnego/ w rozmowie iednołtáynego *WizFaleczDucha przedm*
A2v.]

W charakterystycznych połączeniach: *obrotna(-y) panna, wąż, wywrot.*

Synonimy: 1. *chybki, ruchliwy, ruchomy, skory, toczny; a. niepewny, niestały, niestateczny, odmienny, zmienny; 2. bystry, chybki, prędkie, skory.*

Cf **NIEOBROTNY, OBROĆNY, OBROTLIWY**